

Anthroposofická duchovní věda

Kristus v hudbě

Anthroposofické poznání · Tři stavy vědomí · Věda a víra

• *Iniciační věda · Narození a smrt * Orgány a vesmír*

• *Zlo · Kosmický člověk: Kristus · Umění jako vyjádření ducha*

• *Hudební vyjádření Kristova impulsu*

Samozřejmě, že by se dalo říci nesmírně mnoho v přímé návaznosti na to, co jsme v těchto přednáškách začali; my se však dnes pokusíme postavit před naši duši určitý druh shrnutí a tyto přednášky uzavřít.

otázka Z celého vyznění těchto přednášek musí před duševní
anthropo- zrak předstoupit především jedna otázka, a to: Jak to
sofického vlastně vypadá s chápáním anthroposofie, duchovního
poznání bádání, jak má být prostřednictvím anthroposofie postaveno do světa? Jak to vypadá s poznáním toho, co má být takovou anthroposofií dáno, s ohledem na skutečnost, že přece ne každý člověk může v současnosti přistoupit k exerciciím, ke cvičením, která ho rychle přivedou k tomu, aby všechno, co prostřednictvím anthroposofie slyší, také sám v příslušných světech vnímal, aby si to beze zbytku ověřil? To je otázka, která leží na srdci většině z těch, kdo mají určité puzení k anthroposofii, určitou touhu po ní. Právě tato otázka však bývá vždycky nahlížena v nesprávném světle a může tak být o to víc nahlížena právě v souvislosti s tím, co člověk vysloví jako to správné, jak jsem to učinil v těchto přednáškách. Někdo si může říci: Inu, co mi pomůže všechen tenhle výklad z duchovního světa, když do duchovního světa nedokážu sám nahlížet? - Proto bych chtěl dotyčnou otázku zařadit do dnešního shrnujícího výkladu.

denní Nemůžeme totiž říci, že člověk nemůže dospět k pozná-
vědomí ní a k pochopení věcí, které jsou dávány prostřednictvím anthroposofie, dokud sám nedokáže bádát v duchovním světě

tak tomu naprosto není. Zejména v dnešním světě musíme rozlišovat mezi bádáním, to znamená nalézáním takových skutečností, které patří k různým světům, a pochopením toho, co je tímto bádáním dáváno. Tento rozdíl vám bude úplně jasný, uvědomíte-li si, že člověk, tak jak dnes před námi stojí, patří k různým světům, a že zážitky, které má, skutečně pocházejí z různých světů. Člověk, takový, jaký dnes je, si v obvyklém životě osvojuje vědomí každodenního života a obvyklé vědy, tedy vědomí, z něhož jsme vycházeli. Toto vědomí mu během denního bdění dává jistý přehled o kousku světa, o všem ve světě, co se zjevuje prostřednictvím smyslů a co může být pochopeno, interpretováno pomocí intelektu, který si člověk během doby v evoluci osvojil.

Do světa bezprostředně sousedícího s naším světem, který se však za smyslovým světem přece jen ukrývá, sahá člověk svým chápáním zcela nezřetelným způsobem, jak jsem to vyložil, během snění. A do světa, který prožívá mezi smrtí a novým narozením, se rozprostírá svým duševním životem na Zemi jen během bezesného spánku, v němž je kolem něho duševně temno a černo a v němž tráví život, na který si obvykle neuchovává žádnou vzpomínku.

Toto vědomí s jeho trojím stavem, tedy bděním, sněním, a hlubokým spánkem, toto vědomí zná člověk. Nežije však jen ve světech, které jsou mu tím přístupné. Člověk je zkrátka bytost, která žije v celé řadě světů. Jeho fyzické tělo žije v jiném světě než jeho tělo éterné, to zase v jiném světě než astrální tělo a to vše společně opět v jiném světě než Já. A toto vědomí: jasné bdělé vědomí, snové vědomí a spící vědomí, tedy, abych tak řekl, nevědomí, spíše ale musíme říci tlumené vědomí, tyto tři stavy vědomí má vlastně Já, takové jaké dnes je. A toto Já, takové jaké dnes je, má pak, pohlédne-li dovnitř, také tři stavy.

Když pohlédne dovnitř, má tři stavy: bdělý denní život, snové vědomí a vědomí spánku. Pohlédne-li dovnitř, má jasné myslící vědomí; potom má již mnohem kalnější citové vědomí, které je daleko podobnější snovému životu, než se má obvykle za to, tedy život citů; a pak má tlumené, šeré, životu ve spán-

&

ku velmi podobné volní vědomí. Jak vzniká naše chtění, to je obvyklému vědomí zcela, zcela neznámé, vlastně stejně neznámé jako spánek. Člověk, když něco chce, má myšlenku, ta je čirá a jasná. Přes tuto myšlenku pak vytváří už o něco temnější cit. A potom jde tato citem proniknutá myšlenka dolů do končetin. Co se děje tam, to člověk svým obvyklým vědomím neprožívá. Před bádáním, o kterém jsem mluvil včera a především, vypadá chtění takto: Zatímco myšlenka chce něco v hlavě a potom jde přes cit dolů do celého těla a člověk chce celým svým tělem, pak se během této doby v člověku rozvíjí něco jako jemný, subtilní, intimní proces spalování. Jakmile člověk dospěje k vědomí zasvěcenosti, může prožívat

toto teplem influencovan¹é chtění. Pro obvyklé vědomí to však zůstává zcela mimo vědomí. To je jen jeden příklad, jak to, co může být pozvednuto do vědomí zasvěcenosti, zůstává pro obvyklé vědomí nedostupné. Jednou, až lidé skutečně pochopí věci, které se prostřednictvím včera zmíněné knihy budou zvolna dostávat do světa, přijdou například na následující věc. Přijdou na to, že když člověk něco chce, pak je to z pohledu vědomí zasvěcenosti stejné, jako když se podíváme na vnější děj hoření svíce nebo vůbec na světlo, které vyvíjí teplo. Právě tak, jako máme jasný obraz před vnějším nazíráním, můžeme prudký vstup myšlenky do vůle vidět tak, že si řekneme [přednášející kreslí]: Myšlenka vyvine cit a z tohoto citu jde dolů - v člověku se pohybuje shora dolů - vytváření tepla, plamen; a tento plamen chce. Postupně se to tedy odhaluje.

Toto obvyklé vědomí si
můžeme schematicky znázornit
takto:

uvnitř:
jasné myšlení
citový život
volní vědomí

vně:
bdělé denní vědomí

snové vědomí
vědomí spánku

¹ Influence = vliv, působení. (Pozn. překl.)

Navenek bdělé denní vědomí, dovnitř jasné myšlení; navenek snové vědomí, dovnitř nejasný, ale teplý citový život; navenek vědomí spánku, dovnitř zcela temné volní vědomí.

Jestliže ovšem člověk, který chce bádát v duchovním světě, to znamená vyhledávat skutečnosti, jež mohou být z duchovního světa zjeveny, je nucen nést své vědomí tam, kde je svět, do něhož chce vniknout svým poznáváním, pak v případě, že jsou tato bádání upřímně sdělována, vchází to, co je jako ideje sdělováno slovy, do oněch jiných vědomí. A nyní možná dovedete pochopit, že jsou tu dvě věci. Jednak je zde to, že bádáme například ve světě lidských orgánů, jak jsem to vyložil včera, že zde pomocí sil probouzejících se v člověku při vžívání se do duchovního světa zkoumáme skutečnosti, o které se jedná. Pak tedy nalezneme příslušné skutečnosti. Tyto skutečnosti se rozloží před poznávající duší. Máme je zde. Lidé tedy ve vnějším světě stojí před těmito skutečnostmi. Tyto skutečnosti jsou pak příslušnými lidmi sdělovány, jsou předkládány světu. Když jsou lidmi předkládány světu, musí být chápány obvyklým vědomím, jen když k nim lidé přistoupí s nutnou nezaujatostí. Proto to bylo v lidské evoluci zařazeno vždy tak, že několik málo lidí se zabývalo bádáním o těchto skutečnostech, které připadaly v úvahu pro duchovní svět, a potom, jakmile je vybádali, je sdělovali ostatním.

Proti přijímání takových poznatků dnes ovšem hovoří jen jedno, totiž že lidé zpravidla vyrůstají v sociálním prostředí a vyvíjejí se ve výchově, která jim vštěpuje takové pocitové zvyklosti, že lze věřit jen světu vnějších skutečností, světu smyslů a tomu, co ze světa smyslů vyzví rozum. To je zvyklost, která působí tak silně, že člověk je na jejím základě kdykoli ochoten říci: Toto je univerzita, na univerzitě jsou graduovaní lidé, tito lidé teď učí na univerzitě, zkoumají jisté skutečnosti, anebo když jisté skutečnosti smyslového světa vyzkoumají jiní lidé, tak je potvrzují. - A lidé tomu věří! Lidé také nezkoumají skutečnosti smyslového světa sami, ale věří tomu. A právě s ohledem na dnešní přírodní vědu jsou lidé nekonečně důvěřiví. Věří věcem, které jsou pro toho, kdo do nich vidí, nejen

***sdělování
výsledků
bádání***

***důvěra ve
výsledky
smyslového
zkoumání***

(

problematické, ale jisté zcela nepravdivé. To je dáno jen staletí trvající výchovou.

Tuto výchovu lidé dřívějších staletí, mohu říci, neměli. Tím, že u všech ještě probleskovalo něco z nahlížení, z citového a volního vžívání se do duchovního světa, měli lidé přece jen ještě sklon věřit i těm, kdo báдали o duchovních skutečnostech. Dnes už na to lidé prostě nejsou zvyklí, zato si zvykli na způsob nahlížení, který zcela zdomácněl - na kontinentu jako spíše teoretický, v Anglii a v Americe jako spíše praktický. Na kontinentu o tom existují podrobné teorie, v Anglii a v Americe pro to existuje cit, který člověk nemůže vnitřně jen tak snadno porazit. Jde o to, že lidé si v tom, co se tu za ta staletí objevilo, v přírodní vědě, která se vztahuje k vnějším smyslům, například v astronomii, v botanice, zoologii, lékařství, zvykli přijímat vše tak, jak se to pro ně připravuje v uznaných školách a na uznaných místech. Na to si lidé za ta staletí zvykli a dnes se toho strašně drží. A když nějaký chemik něco vybádá ve své laboratoři a lidé nemají ani ponětí o tom, jak to dělá, ale vejde to ve známost, pak si řeknou: To je pravda, to je poznání. - Řeknou: To není víra, to je poznání. - Samozřejmě, že to je čirá víra! Jenže lidé řeknou: To je poznání. A na všech těch cestách, které se používají, aby se tak vyhádal smyslový svět, aby se tak rozumem našly zákony smyslového světa, na všech těch cestách nenajdeme nic o duchovním světě. Avšak lidí, kteří dokážou duchovní svět zcela postrádat, je jen málo, a i ti si to jen namlouvají a nejsou v tom upřímní. Lidé mají především potřebu vědět něco též o duchovním světě. Dnes ještě nedají na ty, kdo jim o duchovním světě mohou dnešním způsobem něco říci, ale dávají na to, co se historicky traduje, co stojí v knihách, co stojí ve svátých spisech Východu, co stojí v bibli. Dávají na to, protože nemohou jinak, než mít nějakým způsobem spojení s duchovním světem. A i když všechno, co stojí v bibli nebo ve svátých spisech Východu, bylo vybádáno byť i jen jednotlivými zasvěcenci, řeknou: Inu, to je jiný způsob nazírání. Není to stejné jako poznání vnějšího smyslového světa, jako poznání vědy, ale je to založeno na

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

víře. Tomu člověk musí věřit. - A lidé pak dělají zásadní rozdíl, kdy je něco věda a něco jiného je víra. A vědu pak vztahují ke smyslovému světu a víru ke světu duchovnímu.

Na kontinentu, zejména mezi teology evangelické církve (nikoli ovšem mezi teology katolické církve, kteří si jen uchovali tradice dřívějších dob a nerozlišují stejným způsobem jako evangeličtí teologové nebo jako vnější vědci) o tom existují celé teorie, jak poznání dospívá k určitému bodu a pak následuje víra. Tak prý to musí být. Tady v Anglii tolik teorií není, protože tu teorie nejsou v takové oblibě. Je tady ovšem takováto životní praxe: na jedné straně náležitě poslouchat vědu a považovat si jen toho, co přichází od vědy, na druhé straně správně žít, pietně, chci říci pietisticky², ve víře, a obojí od sebe přísně oddělovat.

To dokážou nejen laici, ale dokážou to i učenci, a to už dlouho. Newton³⁰ na jedné straně založil učení o gravitaci, to znamená názor na prostorový svět, který tím, čím je, vylučuje jakýkoli náhled na duchovno. Kdyby byl svět takový, jak ho nahlížel Newton, nemohl by obsahovat žádného ducha. Člověk jenom nemá odvalu přiznat si to. Zrovna tak jako člověk nikdy nemůže vzniknout z kolovrátku, jako si nikdy nelze v kolovrátku představit člověka, zrovna tak si v Newtonově světě nelze představit božsky-duchovní vládu a působení. Člověk jenom nemá vnitřní odvahu, vnitřní kuráž, aby si to přiznal. Ale nejenom ti, kdo něco takového přijímají, se dokážou oddat na jedné straně takovému nazírání prostorového světa a nazírání časového světa, které vylučuje ducha, ale i ti, kdo sami bádají, čehož je hezkým příkladem Newton, který na jedné straně zakládá světonázor vylučující vše duchovní a na druhé straně s úplným oddělením duše od toho interpretuje Zjevení³.

Byly strženy mosty mezi tím, co je věděním, poznáním vnějšího smyslového světa, a tím, co je věděním, poznáním

**rozpolcenost
duše mezi
vírou a
vědou**

**pochopení
duchovní
vědy**

² Pietismus - protestantské hnutí zdůrazňující niternou zbožnost a přísnou morálku. (Pozn. překl.)

³ V něm. orig. *Apokalypse*; je mydleno Zjevení sv. Jana; Isaac Newton sepsal výklad Janova Zjevení. (Pozn. překl.)

duchovního světa. A tam, kde milují teorie, se dnes lidé dokon-

ce pokoušejí exaktně to dokázat, a tam, kde teorie nemilují, se to tím spíše zažírání do citových a myšlenkových zvyklostí, takže se toho člověk vůbec nezabývá. Naproti tomu je rozum lidí, jejich rozumění, jejich síla idejí, schopnost idejí dnes už tak daleko - jen když si to uvědomí, jen když ji mají řádně v rukou - že to, co vyplývá z iniciační vědy, může být rozumem plně pochopeno, nikoli ovšem vyvádáno.

Co je proto nutné? Je nutné, aby se rozvinul tento názor: Nejprve musí být vyvádáno to, co má být z duchovního světa vyvádáno, a to prostřednictvím lidí, kteří si ve svém současném životě mohou vzít na pomoc síly z dřívějších inkarnací, jež jim dávají schopnost vyzvednout to, co je nutné k bádání, dále aby to, co se takto vyvádá, přijal určitý počet lidí, aby to přijímalo víc a víc lidí, aby rozuměli idejím tak, jak jim lze rozumět. A aby se tím, že budou ve zdravém rozumění přijímat to, co bylo spirituálně vyvádáno, vytvořily díky takovému porozumění právě pro tyto druhé lidi základy k tomu, aby začali skutečně také nahlížet do duchovního světa. - Mnohokrát jsem už říkal: Nejzdravější cestou, jak skutečně vstoupit do duchovního světa, je zabývat se nejprve četbou nebo pojímáním toho, co je zvěstováno z duchovního světa.

*nazírání
karmy*

Když člověk tyto myšlenky přijme, pak vnitřně ožijí a on začne nejen rozumět, ale i zřít, nakolik to připustí jeho karma. A právě v tomto bodu se člověk musí striktně dostat do nazírání karmy. Dnešní lidé na karmu nemyslí. Mluví o tom, že když se v laboratoři zkoumá síra, tak se laboratorně musí zkoumat i to, jak u člověka vznikají takzvané abnormální jevy. S člověkem, který je původcem abnormálního poznání, se podle nich musí experimentovat tak, jak se experimentuje se sírou. Jenže, podívejte, síra karmy nemá. Jenom „síra“, kterou mluví lidé, má karmu! Obvyklá nerostná síra nemá žádnou karmu. Jenom lidé mají karmu. A nikdy nelze předpokládat, že člověk má ve své karmě, aby se sebou nechal v nějaké laboratoři experimentovat; a tak by tomu muselo být, pokud by tato bádání měla být plodná.

*přijetí
iniciační
vědy*

Proto zde musí být především duchovní věda. Především se

musí vybádat podmínky, jak z karmy vyplývá to, že se někdo může prostřednictvím nějakého člověka dozvědět něco o duchovním světě. To jsem zřetelně vyslovil v závěru pozdějších vydání své „Theosofie“. Současný svět však není způsobilý - ne z neschopnosti, ale ze zvyku - tyto věci přijmout. To však je nekonečně důležité. Důležité je především uvědomit si jednu věc: Do duchovního světa nemusíš hned proniknout cestami bádání; když nebudeš zde na fyzické pláni používat něco nezdravého (jako kdyby experimentování s karmou nebylo nutně podmíněno karmicky, nebo experimentování s médii, jejichž jednání nerozumíš), když se zde spolehneš na to, co je pro tento svět zprvu tím přesně správným vědomím a co jsem vyličil jako každodenní vědomí, když se na toto každodenní vědomí náležitě spolehneš, pak získáš úplné porozumění tomu, co je uváděno na základě iniciační vědy. - A když se někdo domnívá, že takové porozumění mít nemůže, dokud sám nepronikne, pak se oddává velkému omylu. A je opět jednou z nesprávných cest, na něž se dnes člověk vydává, říci si: Duchovní svět se mě netýká, dokud do něj sám nedokážu nahlížet. - To je jeden z největších, z nejnebezpečnějších, z nejzřetelnějších omylů vůbec. Tento omyl musí mít jasně na zřeteli především takové hnutí, jaké ztělesňuje Anthroposofická společnost.

To, že člověk se svým bytím zde ve fyzickém světě patří k různým světům, může být pro nezaujaté vědomí zřejmé prostě z toho, že skutečnosti, které člověk prožívá - tak jak se zkrátka ukazují celkovému lidskému prožívání - jsou takové, že všude, kde jde v životě o něco důležitého, narážejí na nesrozumitelnost pro každodenní vědomí, narážejí na ni v důsledku toho, že vypadají jako izolované, zatímco pro jisté případy spolu úzce souvisejí.

A tak bych chtěl v této shrnující úvaze poukázat především na **narození** a **smrt** vstoupení člověka do tohoto fyzického světa a jeho vystoupení z něj, chtěl bych poukázat na narození a smrt. Narození

a smrt, tyto dvě nejzásadnější události v pozemském životě člověka, se obvyklému vědomí jeví jako izolované. Vše, co předchází narození, co souvisí s tím, že člověk vstupuje do pozemského bytí, je postaveno na začátek pozemského života. Smrt je postavena na konec pozemského života. Zdají se být navzájem izolované. Pro toho, kdo bádá v oblasti duchovního života, se víc a víc přibližují k sobě. Neboť ubírá-li se člověk cestou, kterou jsem charakterizoval tím, že člověk vniká do měsíčních mystérií a vkouzlí noc do dne tak, jak jsem to včera popsal, pak vidí⁴, jak fyzické a éterné tělo ve všech pochodech narození čím dál víc raší a bují, jak vznikají z malého zárodku, jak se postupně vyvíjejí v lidskou postavu, jak ještě i během pozemského života ukazují, abych tak řekl, vzestupný život a teprve v polovině pozemského života, asi s třicátým pátým rokem, začnou postupně upadat a ukazovat sestupný život. To je ovšem vidět i navenek. Avšak ten, kdo se vydá na onu měsíční cestu, o které jsem mluvil, ten také vidí, jak ve stejnou dobu, kdy ve fyzické a éterné oblasti začíná a rozvíjí se rašící, bující zárodečný život, jiný život, který v anthroposofii shrnujeme jako astrální tělo a Já, vlastně odumírá, podléhá smrti. Když tedy vstoupíme do mystického života, který jsem včera vylíčil v jeho konkrétnosti, vidíme nejen narození fyzického a éterného těla, ale vidíme také umírání astrální bytosti a bytosti Já. Vidíme, jak se smrt vetkává do života, jak se odumírání snoubí s rašením. A když s tímto vědomím zasvěcence pozorujeme člověka, vidíme, když se jeho tělo rozpadá, od třicátého pátého roku života začátek ožívání v astrální bytosti a v bytosti Já. Ty jsou ovšem narušovány, a to tím, co kolem dokola odumírá ve fyzické a éterné bytosti. Dochází však ke skutečnému ožívání. A tak touto duchovně-badatelskou cestou poznáváme smrt již v životě a život ve smrti. Tím se ovšem připravujeme k tomu, abychom to, co vidíme odumírat během narození, sledovali dále do předzemského života, kde se to ukazuje ve svém plném významu, ve své velikosti. A tím, že v odumíra-

⁴ V něm. orig. *schaut*, tzn. též *zří*. (Pozn. překl.)

jícím pozemském životě vidíme zvolna ožít astrální bytost a bytost Já - jen s tou výhradou, že jsou éternou a fyzickou bytostí zajaté - se opět připravujeme, abychom sledovali to, co z lidské fyzické a éterné bytosti vychází branou smrti, abychom to sledovali do duchovního světa. Smrt a narození se navzájem přibližují, zatímco v obvyklém vědomí tu jsou jako izolované skutečnosti.

To všechno, co je bádáním přinášeno z duchovního **příklad** světa, však lze způsobem, jaký jsem naznačil v první části **Země** dnešní přednášky, velmi dobře pochopit obvyklým **na** vědomím. Člověk si jen musí odvyknout to, co toto **kolíku** obvyklé vědomí žádá pro dnešní den. Podívejte, znal jsem člověka, který řekl: Kámen spadne dolů [přednášející kreslí]; když zvednu židli a pustím ji, spadne dolů, všechno padá dolů k zemi. A lidé mi budou tvrdit, že Země na ničem nestojí, vždyť by musela spadnout dolů - řekl ten člověk. Tento člověk si ovšem neuvědomil, že sice všechno, co je na Zemi, musí spadnout dolů, protože tu je Země, ale že Země sama se volně vznáší ve vesmírném prostoru, tak jak se hvězdy ve své celistvosti navzájem podpírají a drží.

Lidé, kteří dnes tvrdí, že se všechno musí dokazovat prostřednictvím vnějších smyslů po vzoru dnešní vědy, se podobají člověku, který říká: Pokud Země nespočívá na nějakém velkém kolíku, musí spadnout dolů. Anthroposofické pravdy jsou zkrátka takové, že se vzájemně podpírají jako ty hvězdy. Na to musí člověk přijít. A když k tomu člověk jednou svým obvyklým chápáním dospěje, pak skutečně začne myšlenky anthroposofie chápat, i takové věci, jako vzájemné přibližování se narození a smrti. Ale pojďme dále. Podívejme se na to, jak ten, kdo je dobře připraven tím, co může znamenat současná věda, kdo se do ní ovšem staví s živou vnímavostí, nepoznává celého člověka, nýbrž včera popsaným způsobem jeho orgány.

Nuže, podívejte, tímto poznáním orgánů, tedy tímto **orgány** poznáním orgánů získaným cestou zasvěcení, si před **neumírají** duši nepostavíte narození a smrt, ale něco úplně ...

jiného. Před poznáním orgánů ztratily dokonce narození a smrt svůj obvyklý smysl,

neboť zemřít může vlastně jen celý člověk, zemřít nemůže jednotlivý orgán. Plíce například neumřou. Na to už dnes obvyklá věda tak trochu přišla, že když celý člověk zemře, mohou být jednotlivé orgány určitým způsobem samy o sobě oživeny. Jednotlivé orgány neumřou, bez ohledu na to, jestli člověka pohřbí nebo spálí; jednotlivé orgány si každý zvlášť pro svou bytost hledají cestu ven do kosmu. I když člověk leží v zemi, pokud je pohřbený, a země nad ním ho zakrývá, orgány si vodou, vzduchem a teplem přesto hledají cestu ven do kosmu. Orgány se ve skutečnosti rozplývají a neumírají, jen celý člověk umírá.

*...ale
odcházejí
do kosmu*

Mluvit u člověka o smrti má smysl jen ve vztahu k celému člověku. U zvířete musíme o orgánech mluvit v tom smyslu, že umírají. U člověka je ten rozdíl oproti zvířeti, že jeho orgány se rozplývají. Jenže se rozplývají rychle, tak, jako když vaříte nezralé jablko a to onen proces prodělá v jistém smyslu rychleji než zralé jablko. Pohřbení je pomalý proces, spálení je rychlý proces. Orgány můžeme v jejich osobitosti také sledovat, jak odcházejí ven do nekonečna. Tam venku v kosmu však netáhnou až do nekonečna, ale vrátí se nám to, co jsem vylíčil včera, to jest onen velký člověk, kosmický člověk.

Pokud tedy orgány sledujeme vědomím zasvěcence, vidíme, co se ve smrti s orgány skutečně děje, jak podle své příslušnosti odcházejí do regionů kosmu. Srdce odchází někam jinam než plíce, játra odcházejí někam jinam než plíce a srdce. Rozptýlí se v kosmu. To můžeme pozorovat, když cestou zasvěcence rozvineme orgánové vědomí, tedy vědomí o orgánech. Pak se objeví tento člověk. Pak se objeví člověk, tak jak je vlastně včleněn v kosmu. A v nazírání tohoto člověka, tak jak je vlastně včleněn v kosmu, se může ukázat to, co je například základem po sobě následujících inkarnací.

*nejasné
poznání
mystiku a
teosofů*

Člověk potřebuje nazírání, které nevychází z celého člověka, nýbrž jen z nazírání orgánů, aby zase dokázal poznávat návrat dřívějších pozemských životů do nazírání tohoto pozemského života. Proto tomu bylo tak, že lidé, kteří se do duchovního svě-

ta vydali měsíční cestou, jako mystikové, teosofové a tak dále, viděli skutečně všechno možné, lidské duše, jak dříve žily, bohy, duchy, ale vlastně je nemohli poznat, nemohli přijít na to, co jsou, nemohli určitým způsobem říci: Toto je Alanus ab Insulis; toto je Dante; toto je Brunetto Latini. - Ty bytosti byly tady; někdy dostávaly i zcela groteskní označení. Dřívější inkarnace byly tady. Oni však nedovedli rozlišovat, jestli to jsou jejich vlastní nebo cizí nebo nějaké jiné. Duchovní svět tedy vstupuje do tohoto nočního světa vkouzleného do dne, pak se ale rozplývá pod vlivem venušských impulsů a je tu nyní jako duchovní svět ve svém celku, nedostává onu určitost, kterou dostat má. Vidíte, v tomto světě tedy začíná možnost poznat, jak je člověk celkově postaven do světa, jak existuje coby kosmická bytost.

Na druhé straně je s tím spojen jeden, abych tak řekl, **pochopení** nanejvýš tragický poznatek. Kdyby byl totiž člověk jen **zla** celým člověkem, jak se prostě ve své kůži jeví tady na Zemi, ach, to by byla tak dobrá, tak hodná, tak ušlechtilá bytost! Právě tak jako nelze obvyklým vědomím vybádat smrt - lze ji v naznačeném smyslu pochopit, ale nelze ji vybádat - nelze obvyklým vědomím ani vybádat, proč lidé se svými srdečnými obličejí - vždyť vy všichni máte tak srdečné obličejí - proč Udě se svými srdečnými obličejí mohou být i zlí. Zlým se totiž člověk nestává jako celý člověk. Kůže je něco neobyčejně hodného. Zlým se člověk stává skrze jednotlivé orgány. V orgánech spočívá možnost zla. A proto také v souvislosti s touto příslušností orgánů k jednotlivým světovým regionům poznáváme, z jakých světových regionů pochází posedlost zlem; ta zde totiž je v podstatě i u toho nejmenšího zla. U člověka se tedy na základě poznání celého člověka objeví nejprve narození a smrt; za druhé se na základě poznání jeho orgánů objeví příslušnost ke kosmu ve zdravém a nemocném stavu: zlo.

A tak i postava, která prošla mystériem na Golgotě, **kosmický** může předstoupit před lidskou duší jenom tehdy, má-li **člověk**: člověk nejprve možnost uzít na základě lidské **Kristus** organologie kosmického člověka. Neboť jako kosmický člověk přišel Kristus ze Slunce. Do těch dob nebyl ještě pozemským

člověkem. Přišel jako kosmický člověk. Jak má někdo poznat kosmického člověka, pokud se nejprve nepřipravil k tomu, aby kosmického člověka

vůbec pochopil! Právě kristologie je tím, co může vzejít z tohoto pochopení kosmického člověka. A tak vidíte, jak ty správné cesty vedou do duchovního světa, vedou k poznání narození a smrti, vedou k poznání příslušnosti lidských orgánů ke kosmu, vedou k poznání zla, vedou k poznání kosmického člověka: Krista.

Tomu všemu lze rozumět. A toto porozumění a meditování o tom, čemu se člověk snaží porozumět, je pak nejlepší cestou k tomu, aby člověk sám vstoupil do duchovního světa. Ta ostatní meditační pravidla jsou pak další podporou. Ale taková je pro každého dnešního člověka ta správná cesta do duchovního světa. Naproti tomu veškeré zkoušení jinými cestami, které dnes nevedou přes obvyklé vědomí a obvyklé vědomí nezachovávají, veškeré zkoušení s vypnutým vědomím, jako u mediumismu, u somnambulismu, u hypnózy a tak dále, veškeré zkoumání pomocí takových světových dějů, k nimž se nelze dostat vědomím, ve smyslu karikatury dnešní vědy, to všechno jsou nesprávné cesty, neboť nevedou do skutečného duchovního světa.

umění jako zachycování ducha Když si člověk začne citově všimnout - a to může - toho, co vyplývá z bádání, jak jsem to naznačil, tedy že na základě poznání orgánů se vrací kosmický člověk, že v tomto navrácení se může být do jisté míry chápán Kristus; když v člověku vyvstane to, co může vzejít z okultního bádání a nazírání a co zasvěcenec může jako bádání přijmout do svého vědomí, když to v člověku citově vyvstane, pak se jaksí prostřednictvím citu ve vědomí, jež jsem vám naznačil, zjeví v rámci pozemské - ti nebeské. A to se děje prostřednictvím umění. V umění zachycuje polovědomí duševně to, co z duchovních světů na cestách návratu přichází k člověku, na oněch cestách návratu, které jsem charakterizoval. Proto tomu bylo tak, že ti lidé, kteří k tomu byli predestinováni svou karmou, zachycovali ve všech dobách v umění ducha prostřednictvím pozemské hmoty.

%

Naše naturalistické umění od toho upustilo. Každý vrchol v uměleckém vývoji lidstva však představuje ducha ve smyslovém světě, anebo, také bychom mohli říci, pozvedá smyslový svět do sféry ducha. Malíř Raffael je proto ceněn tak vysoko, že jako nikdo druhý byl v té míře schopen ztvárnit ve smyslovém světě něco, co se pozvedá k duchu.

Ve vývoji lidstva ovšem obecně existoval proud, který byl přednostně plastický, příkloněný k výtvarným uměním. Dnes musíme ve výtvarných uměních najít opět nový život; avšak onen bezprostřední elementární impuls ve výtvarném umění uplynul v dobách minulých. Již delší dobu, několik staletí, se rozvíjí jiný impuls, impuls směřující k hudebnosti. Proto i výtvarná umění na sebe berou víceméně hudební formu. Hudebnost je v uměleckém ohledu budoucností lidstva, tedy všechno hudební, co se i jinak může objevit v uměních mluvy. Stavba dornašského Goetheana byla řešena hudebně; proto byla jako architektura a plastika a malířství prozatím tak málo pochopena. I ten, který má povstat, je z tohoto důvodu obtížně chápán, protože do plasticko-malířského umění, do umění sochařského, musí být zcela ve smyslu vývoje lidstva uvedena hudebnost.

Ale právě to, co jsem naznačil, co je pro vývoj lidstva tím nejvyšším, objevení se postavy Krista, životaplné, duchovně životaplné postavy Krista, je něco, co se nádherně zdařilo malířství prostřednictvím malířství renesančního a toho, co mu předcházelo, co však bude muset být do budoucna nalezeno prostřednictvím hudebnosti. Podívejte, ta touha tu byla. Ta touha tu byla v Richardu Wagnerovi. A tuto touhu Richard Wagner nakonec přivedl ke svému „Parsifalovi“. Nicméně „Parsifal“ se s ohledem na vkouzlení Kristova impulsu do fyzicko-smyslového světa, kde chce být nejkřesťanštější, rozplynul do pouhého symbolického náznaku: objeví se holubice a podobně. Communio je zde symbolické. V hudebním živlu není dosaženo toho, co je v kosmu a v pozemském světě vlastní podstatou Kristova impulsu. Hudebnost však má schop-

***hudebnost ve
výtvarném
umění***

***hudební
vyjádření
Kristova
impulzu***

nost postavit jednou tento Kristův impuls před svět v tónech,

v utvářených tónech, v produševněných, v produchovně- ných tónech. Nechá-li se hudba inspirovat anthroposofickou duchovní vědou, najde k tomu cesty, neboť čistě umělecky, artisticky, citově vyřeší hádanku, jak lze v tónech symfonicky oživit to, co v kosmicko-telurickém světě žije jako impuls Krista.

**tercie,
kvinta,
septima v
Dur**

K tomu je pouze třeba, abychom v prohloubení hudebního prožívání, sahajícího ve vnitřním pociťování až do mystiky, dokázali prohloubit oblast tercií v Dur. Prožijeme-li to jako něco, co je hudebně uzavřeno zcela v nitru člověka, a procítíme-li pak oblast kvinty v Dur, budeme oblast kvinty pociťovat jako něco, co má v sobě cosi zahalujícího, co má v sobě něco z toho, že když člověk vrůstá do utváření kvinty, dospěje až na hranice lidského a kosmického, kde to kosmické zaznívá do lidského a to lidské sahá svou touhou do kosmického, ba se svou touhou se do něj vrhá. Pak tedy můžeme právě v hudebnosti prostřednictvím mystéria, které se odehrává mezi oblastí tercie a kvinty v Dur, zažít něco z toho, co jako vnitřně lidské chce ven do kosmického. A dospějeme-li pak k tomu, že v disonancích septimy necháme nejprve zaznívat život v kosmu, kdy disonance septimy hovoří jako to, co člověk může v kosmu svým pociťováním zažívat, nachází-li se na cestě vedoucí ven do různých duchovních regionů, dospějeme-li k tomu, že necháme disonance septimy rozplývat se tak, že právě svým rozplýváním nabírají cosi určitého, pak nakonec disonance septimy získají v rozplývání něco, co se hudebnímu prožívání představuje jako hudební hvězdné nebe.

**moll:
prožívání
Krista**

A najdeme-li pak, když už předtím v náznaku, v intimních rysech v durovém prožívání máme prožívání mollové, najdeme-li pak v tomto rozplývání septimových disonancí, v tomto utváření se septimových disonancí v celistvost, která je ve své celistvosti téměř harmonická, téměř konsonující, protože se rozplývá, najdeme-li v tom možnost v intenzivním Moll získat ze septimové disonance, z té až harmonie rozplývání se septimových disonancí, najdeme-li cestu zpět do oblasti kvinty v

Moll a odsud prostoupení oblasti kvinty mollovou oblastí tercie, pak touto cestou dosáhneme prožívání, hudební prožívání inkarnace, a sice právě inkarnace Krista.

Neboť budeme moci poznat v tomto vciťování se do oblasti septimy, která je vůči kosmickému pocíťování jen zdánlivě disonující a kterou utvoříme do podoby hvězdného nebe tím, že budeme mít oktávu jakoby stojící v pozadí, ale jen přibližně stojící v pozadí, uchopíme-li to v procíťování, vrátíme se pak naznačeným způsobem zpět a poznáme, jak v zárodečné podobě terciových konsonancí v Moll spočívá možnost představit inkarnaci jako něco hudebního, pak zde může, když se opět vrátíme k Dur v této oblasti, zaznít Kristovo „Aleluja“ z tohoto hudebního utváření, čistě hudebně, čistě z utváření tónů. Y tomto formování tónů, v utváření tónů pak člověk vykouzlí bezprostřední nadsmyslno, dá ho k dispozici hudebnímu pocíťování⁵.

Kristův impuls lze najít v hudebnosti. A každé rozplynutí symfoničnosti v to, co již není zcela hudební, jak tomu bylo u Beethovena, lze opět přivést zpět do skutečně kosmické vlády v hudebním živlu. Na základě určité těsnosti a, abych tak řekl, na základě určité tradiční omezenosti se o to pokusil Bruckner. Ale jak v tom zůstal vězet, ukazuje právě symfonie, kterou po sobě zanechal, jak ji před sebou máme najedná straně v její nádhernosti, na druhé straně v prohmatávání se vlastními hudebními prvky a v nedospění k plnému prožití těchto hudebních prvků, které lze prožít jen způsobem, jaký jsem teď naznačil, ubíráme-li se tím čistě hudebním a v této hudebnosti nacházíme to esenciální, to podstatné, co může svět v tónech vykouzlit.

Bruckner

Pokud lidstvo neupadne do dekadence, jistě jednou pomocí anthroposofické inspirace vzejde to, co jsem naznačil. A tak bude moci jednou dojít k tomu - záleží to jen na lidech - aby se právě v hudbě navenek zjevil Kristův impuls ve své

**Kristus
v
hudbě**

⁵ Viz také Josef Krček: *Musica Humana, úvod do anthroposofické muzikoterapie*, Fabula, Hranice 2008. (Pozn. vyd.)

pravé podobě. Chtěl jsem to postavit před vaši duši, protože z toho můžete vidět, že anthroposofie chce ve všech oblastech vplývat do života. A to se může dít, pokud život také skutečně na druhé straně najde cestu, pravou cestu k anthroposofickému poznávání, k anthroposofickému bádání. A bude dokonce možné, aby to, co tu je v anthroposofické oblasti, jednou jakoby v ozvěně zaznívalo z hudby, jako by ta ozvěna byla řešením kristologické hádanky.

Těmito slovy bych chtěl uzavřít to, co jsem v těchto přednáškách mohl jen naznačit, naznačit, jaké záměry s tím byly spojeny. Chtěl bych již jen vyslovit přání, aby se mi podařilo poněkud podnitit v duších to, co jsem se pokusil ozřejmit tímto vylíčením anthroposofických pravd, že tyto anthroposofické pravdy mohou být skutečně zárodky v každé duši, zárodky, které mohou povstat k životu, které mohou vést ke stále dalšímu a dalšímu životu v civilizaci.

Nechť je tento přednáškový cyklus malým příspěvkem k těmto dalekosáhlým záměrům, o něž usiluje anthroposofie.

Torqay, 22. srpna 1924

Rudolf Steiner

GA 243